

og inspirerende at læse. For to nyudklækkede antropologer er antologien i høj grad en påmindelse om de dele af antropologien, som hurtigt er blevet en selvfølgelighed. Antropologiske tænkemåder bliver fremstillet af idéhistorikere på en måde, hvor man igen får øje på fagets styrke, men også i et nyt lys, der måske kan give anledning til selvrefleksion – hvordan ønsker vi selv, at vores fag skal udvikle sig i samarbejde med andre fag?

Antropologi & idéhistorie: Varulve, klædeskabe & bjergvandring er en rig samling tekster, der vil være inspirerende læsning for begge discipliner. Nye antropologistuderende, der er interesserede i at forstå, hvordan empiriske observationer kan berige teoretiske diskussioner, vil finde kapitlerne særligt givende. De vil få indblik i, hvordan antropologien kan bidrage til en mere nuanceret forståelse af idéhistoriske problemstillinger, og hvordan idéhistorien giver teoretisk kontekst til antropologiske analyser.

Amalie Rørholm Vestergaard

Kandidatstuderende

Institut for Antropologi, Københavns Universitet

Anna Stub Thygesen

Kandidatstuderende

Department of Art and Media, Aalto University

Anne Mia Steno og Sara Hauge: Stemmer fra socialpsykiatrien. Rettigheder, ressourcer, recovery. Samfundslitteratur xxxx. 151 sider. ISBN 9788759342534.

Forestil dig, at du er fuld af håb og drømme om fremtiden. Men udefra kommer ”en venlig virkelighedskorrektion”, der minder dig om, at du er et menneske med en psykisk lidelse, som gør din situation anderledes. I denne bog spørger antropolog Anne Mia Steno om, hvad der egentlig er plads til at drømme om i den her verden, hvis man har en psykisk lidelse?

Stemmer fra socialpsykiatrien er målrettet studerende på professionsuddannelserne og alle andre, der er interesserede i socialpsykiatrien, men det er ikke en almindelig lærebog, proklameres det på bogens bagsidetekst. Ambitionen med bogen er, at vi som læsere skal udfordres. Det bliver vi.

Gennem bogens tre tydeligt opdeltte sektioner, der adskilles af sorte sider med hvide bogstaver, forsøger Steno at udfordre vores forforståelser af, hvordan tingene bør se ud, og hvordan de kan og bør tolkes for socialpsykiatriens ”vel-færdsprofessionelle”. I bogens helhed bliver vi diskret ført igennem et klassisk

antropologisk argument, hvor felten (her socialpsykiatrien) beskrives og kontekstualiseres i sine historiske, strukturelle og faglige rammer. Her kortlægges nutidens socialpsykiatri med afsæt i en forståelse af psykiatriske patienter og psykisk lidelse igennem tiden. Steno tager os med tilbage til det 17. århundrede, hvor mennesker med psykiske lidelser bliver opbevaret lokalt under inhumane forhold, op gennem biomedicinens hospitaliseringer og frem til decentraliseringens opdelingen mellem behandlings- og socialpsykiatri og tilblivelsen af de psykiske bosteder.

Dernæst møder vi de levende mennesker, der bebor socialpsykiatrien, og hvis stemmer udfordrer, navigerer, forhandler og især må leve med de rammer og ideer, der tegner rammen om det socialpsykiatriske felt. Vi får her indblik i Stenos feltarbejde, hvor hun gennem fire år har deltaget i alt fra beboermøder til gåture, McDonalds-besøg og familiebesøg. Hvert kapitel starter med, at vi møder medforfatter Sara Hauges poetiske ord, idet hun tilfører et løbende og levende skønlitterært spor. Hauges personlige oplevelser fra selv at være diagnosticeret med skizofreni og hendes spoken words-digte vækkes bogstaveligt talt til live, da digtene er forsynet med en QR-kode, så læseren kan lytte til Hauges fortællinger i deres fulde længde. Digtene gør følelsesmæssigt indtryk på lytteren, det erfarede både jeg og de studerende, jeg afspillede dem for som en del af deres undervisning. De giver anledning til at have de samtaler, der udfordrer, hvad vi tror, vi ved om mennesker i socialpsykiatrien. Sammen med Hauges digte sættes scenen for kapitlet af øvrige stemmer fra socialpsykiatrien, hvor fortællingerne fra de unge i Stenos feltarbejde skrives frem, og fra hvilke fortællinger vi kan diskutere diagnoser, farlighed og relationer.

Således danner bogens anden del et empirisk belæg for bogens tredje del. Her diskuteres de forskellige tilgange som forskellige velfærdsprofessionelle og beboere har til ”relationsarbejdet”, hvor særligt de udfordringer, der findes mellem følelsesneutral professionalisme og idealet om den ”gode relation” nuanceres på interessant vis. Samtidig siger Hauge ”nej, bare nej” til relationer, hvor den ene ”efterfølgende har fri”, og den anden ”stadig har skizofreni”. Som værn mod dette foreslår Steno en situeret etisk bevidsthed mod forræelse i socialpsykiatrien, som ender ud i et manifest om ressource- og rettighedsbaseret tilgang i arbejdet med mennesker med psykiske lidelser.

Det er værd at bemærke sammensætningen af socialpsykiatriens nuancer gennem Stenos fortællinger og Hauges skønlitterære, poetiske spor, samt at bogen, ualmindelig eller ej, er tiltænkt som formidlende til studerende, der skal arbejde eller allerede har arbejdet med målgruppen. Steno tager den antropologiske grundlæring om nysgerrighed samt aflæring af fordomme og antagelser med ind i læren om møderne i socialpsykiatrien. Noget af det særligt fine ved bogen er, at disse intentioner ikke blot forbliver ved formaninger, men bliver

til konkrete refleksionsøvelser. Et eksempel på en sådan øvelse er, når Steno opfordrer læseren til at fortælle en personlig historie til en kollega eller medstuderende, hvorefter denne skal genfortælle den. Med denne øvelse tvinger hun os til at mærke, hvordan det føles, når ens personlige liv bliver nedskrevet, dokumenteret og genfortalt – noget, vi bør øve os i, hvad enten vi skriver journaler, interne notater eller etnografier om mennesker på bosteder.

Bogens genre som undervisningsmateriale og inden for et felt, der behandles og beskrives på tværs af fagdiscipliner, åbner op for en bred teoretisk rammesætning. Dette ses blandt andet, når Steno fremlægger nogle af de teoretiske forståelser, som ofte benyttes i en socialpsykiatrisk ramme. Her udfoldes begreber som recovery, der kan være omdrejningspunkt for at beskrive faglige tilgange til socialpsykiatrien som velfærdsprofessionel eller bruges evaluerende om beboerens proces og bedring. Stenos eget teoretiske afsæt lægger sig i sporet af forskere, der ønsker at nuancere patienters bevæggrunde og perspektiver og således danner kritik over for magthierarkier og låste forståelser af ”den gode relation” og etik. Ikke mindst udfolder Steno de etiske dilemmaer, der kan opstå, når velfærdsprofessionalismen skal vægte et menneskes autonomi versus et menneskes helbred (Mol 2009). Steno opfordrer derudover til at praktisere en ”situeret etik” (Das 2012), hvor den ”etiske bevidsthed [er] *forbundet med et situations- og hverdagsorienteret perspektiv*” (Steno 2024, 124). Således danser Steno ind og ud af de faglige og teoretiske forståelser hos feltens professionelle, imens hun foreslår nye trin til fremtidens velfærdsprofessionelle.

Et af bogens stærke bidrag er, når forfatterne nuancerer, hvordan beboerne ikke er passive modtagere af sociale og pædagogiske ydelser, men i stedet oplever at være på arbejde i relationerne. Eksempelvis hvordan beboerne oplever at blive misforstået i deres handlinger, hvis de tolkes som at mangle motivation og have uhensigtsmæssig adfærd, i stedet for at se deres handlinger som ressourcer og motivation for noget andet end det pædagogiske fokus. Samtidig bliver personalets handlen, faglige intentioner og bestræbelser primært tilskrevet deres faglige idealer og således forklaret igennem uddannelsesrationaler, normeringer og typebeskrivelser under ansættelserne. Her kunne der med fordel være inkluderet et blik på de interaktionelle såvel som strukturelle fastholdelser af personalet i bestemte idealer og handlemønstre. Hvad kommer frem ved at se nærmere på de interaktioner, som personalet indgår i med øvrige professionelle på området? Er det kun deres faglighed, der fremskriver idealer om afstand i professionalisme, eller er dette også noget, der udspiller sig i virkelige, reproducerende interaktioner?

Måden, hvorpå antropologien her er et afsæt for undervisning af andre fagligheder, er både forfriskende og bliver et aktivt valg om at placere sig imellem

kategorier. Bogen skal derfor både indeholde en tværfaglig bredde, der taler til studerende på professionshøjskoler, og imødekomme en antropologisk dybde, der fastholder dens interne faglige relevans. En kritik kunne derfor være, at der går lidt af den teoretiske dybde i forsøget på at indfange helheden og formidle et klart budskab, hvor sidstnævnte må siges at lykkes.

Stemmer fra socialpsykiatrien er overordnet set en smuk bog, der ikke bare vil have os til at tænke (anderledes), men også på fineste kreative vis leger med form og udtryk. Særligt bogens anden del vidner om et stærkt funderet etnografisk arbejde med nuancer, som tit er svære at få adgang til.

I bogens bagsidetekst proklamerer Steno et ønske om at ville ”bevæge, irritere, overraske og gøre vred og indigneret” og give læseren ”lyst til at reflektere”. Det er et stort brød at slå op. Alligevel sidder jeg som læser tilbage og har grint, grædt, haft ondt i maven og følt empirisk genkendelse og samtidig fået ny teoretisk indsigt i psykiatrien som antropologisk forskningsfelt.

Litteratur

Das, V. 2012. “Ordinary Ethics”. I *A Companion to Moral Anthropology*, redigeret af D. Fassin, 133-49. Wiley-Blackwell.

Mol, A. 2009. *The Logic of Care. Health and the Problem of Patient Choice*. Routledge.

Natasja Eilerskov
Antropolog, ph.d.-stipendiat
Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet